herpy

AGAMY

North-African Mastigure

Uromastyx acanthinura

Uromastyx acanthinura to masywny kolcogon z kamienistych i żwirowych obszarów północnej Sahary. Osiąga 30-43 cm długości i waży około 450 g, kopie głębokie nory i żywi się głównie roślinami. Wymaga dużego, ciepłego i suchego terrarium z głębokim podłożem oraz silnym UVB i może żyć ponad 20 lat. Gatunek jest terytorialny i trzyma się go pojedynczo.

Rodzina: Agamidae

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**30-43 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**15-24 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Skalny, naziemny i kopiący nory**
Środowisko	**Pustynia, półpustynia i tereny skaliste**
Trudność	**Średnio zaawansowany**

HODOWLA

Min. terrarium	**120 × 60 × 60 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**27-32 °C**
Miejsce wygrzewania	**50-55 °C**
Temperatura w nocy	**18-22 °C**
Wilgotność	**20-30%**
Woda	**Miska z wodą**
UVB	**Niezbędne** Strefa Fergusona 3
Zimowanie	**16-22 °C** 8-12 tygodni
Pokarm	**Rośliny**
Utrzymanie	**Pojedynczo**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Dojrzałość płciowa	**48 miesięcy**
Wielkość zniesienia	**6-23 jaj**
Zniesienia w roku	**1**
Inkubacja	**56-84 dni** przy 33-34 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Załącznik II**
Załącznik unijny	**Załącznik B**
IUCN	**Bliski zagrożenia (NT)**

O gatunku

Uromastyx acanthinura to krępa agama o krótkim, grubym tułowiu, krótkich, silnych kończynach i spłaszczonym ogonie pokrytym okółkami ostrych łusek. Nazwa pochodzi od greckich słów akantha, kolec, i oura, ogon. Ogon ma 50-75 % długości tułowia.

Podstawowe ubarwienie jest szare z ciemniejszymi plamami i marmurkowaniem, a dorosłe osobniki nabierają barw, gdy rozgrzeją się podczas porannego wygrzewania. Młode są szare z brązowymi lub ciemniejszymi plamami. Gatunek jest znacznie mniej barwny niż blisko spokrewniony *Uromastyx nigriventris* i nie ma jego czerwonych, zielonych i cytrynowożółtych barw. Jaskrawo ubarwione zwierzęta sprzedawane pod nazwą *U. acanthinura* należą więc często do innych gatunków.

Zwierzę osiąga 30-40 cm długości razem z ogonem, największe do 43 cm. Dorosłe ważą zwykle około 450 g, ale masa ciała silnie waha się w zależności od pory roku, a duże samce mogą ważyć znacznie więcej.

Gatunek opisano w 1825 roku i od tego czasu jego granice wielokrotnie się zmieniały. *U. dispar*, *U. geyri* i *U. nigriventris* były wszystkie traktowane jako podgatunki *U. acanthinura*, ale obecnie uznaje się je za odrębne gatunki, a populacje z północnego Czadu i Sudanu, dawniej zaliczane do *U. acanthinura*, należą do *U. dispar*. Starsze informacje o tym gatunku, także dotyczące hodowli, mogą więc odnosić się do innych gatunków.

Zwierzę jest płochliwe, terytorialne i błyskawicznie chowa się w norze, gdy zostanie niepokojone. Potrzebuje przestrzeni, dużego i bardzo ciepłego terrarium, głębokiego podłoża i silnego UVB, a żyje wiele lat.

Czytaj więcej: Światło i UVB

Występowanie i środowisko

Uromastyx acanthinura występuje w północnej Saharze w Algierii, Tunezji i północno-zachodniej Libii. Główny obszar występowania leży na południe od Atlasu Saharyjskiego, a forma opisana jako *U. a. nigerrimus* jest znana z południowej części algierskiej Sahary.

Granice zasięgu nie są wyjaśnione. Starsze dane z Egiptu, Sahary Zachodniej, Mauretanii, Mali, Nigru, Czadu i Sudanu opierają się na dawnym, szerokim ujęciu gatunku; populacje z Czadu i Sudanu należą do *U. dispar*. Populacje z Maroka i zachodniej Algierii zalicza się obecnie do *U. nigriventris*, a według nowszego ujęcia gatunek nie występuje w Maroku.

> **Naturalny zasięg:** Algieria, Tunezja i Libia.

ŚRODOWISKO

Uromastyx acanthinura zamieszkuje przede wszystkim pustynie kamieniste (hamada) i żwirowe (reg), a na czysto piaszczystych pustyniach jest rzadki. Preferuje skarpy i brzegi wyschniętych koryt rzecznych, gdzie kopie nory w ziemnych nasypach w pełnym słońcu, często u podstawy krzewu, takiego jak *Ziziphus lotus*, albo korzysta ze szczelin i otworów w skałach. Wejście do nory ma około 15 cm szerokości i 8 cm wysokości, a nora sięga do 80 cm w głąb. Jeden krzew może skrywać kilka wejść. Młode same nie kopią, lecz żyją pod kamieniami i w płytkich zagłębieniach.

Klimat jest surowy: temperatura waha się od -7 °C zimą do 60 °C latem, a dobowe różnice mogą sięgać 35 °C. Opady wynoszą zwykle poniżej 135 mm rocznie i występują od września do marca. W norze temperatura utrzymuje się na poziomie 20-25 °C, a wilgotność powietrza wynosi 50-90 %. Zwierzęta wychodzą na powierzchnię, gdy na zewnątrz jest powyżej ok. 20 °C, wygrzewają się od rana i są najbardziej aktywne około południa. Zimą odpoczywają przez 2-5 miesięcy, a w okresach suszy mogą zapadać w spoczynek letni.

Zagęszczenie populacji wynosi 10-100 osobników na km², a każde zwierzę ma terytorium o powierzchni 1-5 hektarów, którego bronią zarówno samce, jak i samice.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

Hodowla

TERRARIUM

Dorosłe zwierzę potrzebuje terrarium o wymiarach co najmniej 120 × 60 × 60 cm (długość × szerokość × wysokość), a im większe, tym lepiej, np. 150 × 60 × 60 cm dla dużego osobnika. Zwykłe terraria szklane są za małe. Wybierz terrarium z drewna, PVC lub tworzywa sztucznego z trzema pełnymi ścianami i szybą tylko z przodu; zapewnia to spokój. Młode mogą także mieszkać w terrarium 120 × 60 cm, ponieważ potrzebują tego samego gradientu temperatur co dorosłe.

Zwierzę kopie w podłożu, więc musi być ono głębokie: co najmniej 10 cm, a najlepiej więcej, drobnego piasku lub piaszczystej ziemi. Mieszanka w połowie z piasku, w 30 % z nienawożonej ziemi i w 20 % z gliny utrzymuje tunele. Górne kilka centymetrów utrzymuj w suchości, a w głębi lekko zwilżaj. Unikaj piasku wapiennego i kruszonych łupin orzecha włoskiego, które mogą powodować zatkanie jelit. Odchody i kwas moczowy usuwaj codziennie, a całe podłoże wymieniaj co 3-4 miesiące. Chore lub zranione zwierzęta przenosi się tymczasowo na ręcznik papierowy.

Terrarium powinno otwierać się od przodu i mieć dobrą wentylację, najlepiej z siatkową pokrywą. Miejsce do wygrzewania zbuduj z płaskich kamieni lub łupka pod lampą grzewczą, najlepiej w formie stosu z przerwami, aby zwierzę mogło wsunąć się do środka i wybrać sobie temperaturę. Umocuj kamienie, żeby się nie przewróciły, gdy zwierzę będzie pod nimi kopać.

Zapewnij co najmniej trzy kryjówki na osobnika, rozmieszczone między ciepłą a chłodną stroną. Lampy grzewcze osłoń, aby zwierzę nie mogło ich dotknąć. W jednym terrarium trzymaj jedno zwierzę i nigdy nie trzymaj razem różnych gatunków *Uromastyx*.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

TEMPERATURA

Miejsce do wygrzewania powinno mieć temperaturę powierzchni 50-55 °C, mierzoną termometrem na podczerwień tuż pod lampą. Chłodna strona powinna mieć 27-32 °C. Ciepło musi pochodzić z góry, np. z halogenowego reflektora, nigdy z maty grzewczej pod podłożem: zwierzę nie odsuwa się na czas od zbyt gorącego podłoża i może się poparzyć. Temperaturę miejsca do wygrzewania reguluj ściemniaczem albo podnosząc lub obniżając kamienie.

Na noc ogrzewanie się wyłącza, a temperatura może spaść do pokojowej, około 18-22 °C. W naturze nora ma 20-25 °C i również w terrarium zwierzę musi mieć możliwość zakopania się w chłodniejszym i stabilniejszym miejscu.

W naturze gatunek odpoczywa zimą przez 2-5 miesięcy. W terrarium sprawdza się chłodny okres trwający 8-12 tygodni: długość dnia skraca się do 6-8 godzin, temperaturę w pomieszczeniu obniża do 16-22 °C, a miejsce do wygrzewania utrzymuje na poziomie około 30 °C, aby zwierzę mogło się ogrzać i opróżnić jelita. Zimowanie stosuj wyłącznie u zdrowych, dobrze odżywionych zwierząt i waż je przed spoczynkiem i w jego trakcie.

WILGOTNOŚĆ I WODA

Wilgotność powietrza w terrarium musi być niska: około 20-30 %, mierzona przy podłożu po chłodnej stronie. Stale wysoka wilgotność powoduje choroby, więc nie zraszaj terrarium. Nora w naturze jest znacznie wilgotniejsza niż powierzchnia, dlatego lekko zwilżaj podłoże w głębi, gdzie biegną tunele, a górne centymetry utrzymuj w suchości.

Zwierzę pobiera prawie całą wodę z pokarmem i rzadko pije. Mała miseczka ze świeżą wodą nie szkodzi w dobrze wentylowanym terrarium, a chude lub świeżo zakupione zwierzęta mogą na niej skorzystać. Wodę wymieniaj codziennie.

OŚWIETLENIE I UVB

Gatunek jest aktywny w dzień i wymaga silnego światła. Oprócz lampy grzewczej używaj jako światła dziennego lampy LED lub świetlówki o temperaturze barwowej ok. 6500 K. UVB jest niezbędne: gatunek należy do 3. strefy Fergusona, a świetlówka T5 HO 12-14 % nad mniej więcej połową długości terrarium po ciepłej stronie powinna dawać indeks UV 4,5-6 w miejscu do wygrzewania. Sprawdzaj to miernikiem UV i wymieniaj świetlówki po 6-12 miesiącach lub zgodnie z zaleceniami producenta. Dzień trwa 12 godzin latem i krócej zimą. Bezpośrednie światło słoneczne w bezpiecznym wybiegu na zewnątrz jest cenne, ale nigdy przez szybę.

ŻYWIENIE

Dorosłe zwierzęta są niemal wyłącznie roślinożerne. W naturze pokarm składa się głównie z kolczastych, odpornych na suszę i bogatych w błonnik roślin pustynnych, m.in. słonolubnych gatunków *Atriplex* i roślin z rodziny *Chenopodium*, a po deszczu z krótko żyjących roślin wiosennych. W nosie znajduje się gruczoł solny, który wydala nadmiar soli. Zjadane są też mrówki i chrząszcze, zwłaszcza przez młode.

Około 90 % pokarmu w terrarium powinny stanowić liście i kwiaty, ok. 5 % twarde warzywa i ok. 5 % suchy pokarm. Urozmaicaj mieszanki sałat, rukolę, liście mniszka, endywię, pak choi i radicchio oraz podawaj kwiaty, takie jak mniszek i hibiskus, wolne od środków ochrony roślin. Suszoną, kruszoną soczewicę, groch i białe proso podaje się w małych ilościach najwyżej raz w tygodniu, ponieważ inaczej prowadzą do otyłości. Owoce są rzadkim przysmakiem. Młode mogą dostać mącznika lub drewnojada najwyżej raz w tygodniu, a dorosłe najwyżej co dwa tygodnie.

Młode karmi się codziennie tyle, ile są w stanie zjeść, a dorosłe 4-5 razy w tygodniu. Dwa razy w tygodniu posypuj pokarm wapniem i suplementem witaminowym. Pyłek pszczeli podaje się często w zdecydowanie zbyt dużych ilościach; lepiej, aby zapotrzebowanie pokrywały kwiaty.

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Gatunek jest wyraźnie terytorialny: obie płcie bronią swojego terytorium, a podczas walk zwierzęta gryzą się w boki, co może pozostawiać białe blizny. Nawet rodzeństwo z jednego zniesienia atakuje się nawzajem, jeśli zbyt długo przebywa razem. Samice stają się szczególnie agresywne w okresie rozrodu. Dlatego trzymaj zwierzę pojedynczo. Niepokojone ucieka do nory i może nie wychodzić przez wiele godzin, a schwytane wczepia się pazurami w ściany nory i uderza kolczastym ogonem.

Nowe zwierzę potrzebuje kilku tygodni spokoju. Jeśli nie je po dwóch tygodniach, powinien je obejrzeć weterynarz. W okresie aklimatyzacji nie bierz zwierzęcia do rąk, poza ważeniem. Później możesz podawać mu pokarm z ręki. Zbliżaj się powoli i od dołu, nigdy od góry. Poza terrarium trzymaj zwierzę najwyżej godzinę naraz, ponieważ potrzebuje ciepła. Po kontakcie umyj ręce, bo gady mogą przenosić salmonellę.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Płci nie zawsze da się określić z zewnątrz, a obie płcie są mniej więcej tej samej wielkości. Samiec ma zwykle szerszą kloakę i nasadę ogona oraz stosunkowo większą głowę, a przeciętnie jest też bardziej wybarwiony. Po ostrożnym zgięciu ogona ku górze zgrubienia hemipenisów u nasady ogona i ułożony w kształt litery V rząd łusek pod kloaką mogą wskazywać na samca. Dorosła samica ma gruszkowaty kształt. Dojrzałe płciowo samce znakują terytorium wydzieliną gruczołów udowych i kloakalnych.

Gatunek osiąga dojrzałość płciową w wieku około czterech lat i wtedy też barwy są najintensywniejsze. Do rozrodu przeznaczaj wyłącznie w pełni dorosłe, dobrze odżywione zwierzęta.

GODY I KOPULACJA

W naturze okres godowy trwa od marca do lipca, a najwięcej kopulacji przypada na kwiecień. Samiec kiwa głową na boki i wykonuje przed samicą „pompki". Następnie chwyta ją szczękami za kark lub bok i przytrzymuje podczas kopulacji. Samica może być agresywna, więc obserwuj zwierzęta i bądź gotów je rozdzielić.

W terrarium rozród następuje po chłodnym zimowaniu. Potem stopniowo wydłuża się dzień i podnosi temperaturę, a dopiero wtedy łączy się samicę z samcem.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa jaja około miesiąca po kopulacji, w naturze w czerwcu i lipcu, i prawdopodobnie tylko jedno zniesienie w roku. Zniesienie liczy 6-23 jaja, zwykle 10-12, a najwięcej składają największe samice. Jaja są owalne, mają ok. 35 mm długości i 20 mm szerokości oraz skórzastą skorupkę. W naturze składane są w norze samicy, której ona pilnuje.

Samica potrzebuje głębokiej skrzynki lęgowej z wilgotną mieszanką piasku i ziemi, w której tunel się utrzyma i w której będzie mogła się zakopać. Jeśli nie znajdzie odpowiedniego miejsca, może zatrzymać jaja. Po złożeniu zapewnij jej spokój i obfity pokarm.

INKUBACJA

Ostrożnie wykop jaja i bez obracania umieść je w zamkniętym pojemniku z wilgotnym perlitem, który zbija się w grudki po ściśnięciu. Raz w tygodniu waż pojemnik, aby kontrolować parowanie.

Inkubację prowadź w temperaturze 33-34 °C; wartość ta została zaczerpnięta od innych gatunków *Uromastyx*. W naturze wyklucie następuje po 8-12 tygodniach, a wyższa temperatura skraca czas inkubacji. Młode pozostają w naturze w norze od kilku tygodni do paru miesięcy.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

ODCHÓW MŁODYCH

Świeżo wyklute młode mają ok. 5 cm długości od pyska do kloaki i ważą 4-6 g. Do ukończenia pierwszego roku trzymaj je w terrariach 120 × 60 cm z takim samym miejscem do wygrzewania i gradientem temperatur jak u dorosłych albo w dużych pojemnikach z tworzywa, na ręczniku papierowym lub płytkach. Zapewnij im wiele kryjówek, bo młode szukają schronienia pod kamieniami.

Codziennie podawaj drobno pokrojone zielone rośliny i kwiaty, a najwyżej jednego małego owada w tygodniu. Nasiona i suszone rośliny strączkowe podaje się dopiero od szóstego miesiąca życia. Barwy zaczynają się pojawiać około pierwszego roku życia. Młode z tego samego zniesienia stają się wobec siebie agresywne i trzeba je rozdzielić odpowiednio wcześnie, zanim zbliżą się do dojrzałości płciowej.

Zdrowie i częste błędy

Większość problemów wynika ze zbyt małej ilości ciepła lub UVB, zbyt wysokiej wilgotności i niewłaściwej diety:

- Metaboliczna choroba kości (wtórna nadczynność przytarczyc pochodzenia żywieniowego) przy zbyt małej ilości UVB, wapnia i D3.
- Zapalenie dróg oddechowych i śluz przy stale wysokiej wilgotności.
- Otyłość przy zbyt dużej ilości nasion i białka.
- Zatkanie jelit przez piasek wapienny, łupiny orzecha włoskiego i zbyt niską temperaturę.
- Oparzenia od mat grzewczych i nieosłoniętych lamp.
- Ugryzienia i blizny, gdy zwierzęta trzymane są razem.
- Strupiaste, pogrubiałe wargi i owrzodzenia skóry, które mogą być wywołane przez bakterię *Devriesea agamarum*. Przenosi się ona między agamami, także od zwierząt bez objawów, i łatwo nawraca. Leczenie wymaga weterynarza, często długiej kuracji antybiotykowej, oraz dokładnej dezynfekcji terrarium.
- Robaki jelitowe i inne pasożyty, zwłaszcza u zwierząt odłowionych z natury. Nowe zwierzęta trzymaj na kwarantannie przez 3-6 miesięcy.
- Problemy ze złożeniem jaj u samic bez odpowiedniego miejsca do składania.

Zdrowe zwierzę jest okrągłe i jędrne oraz ma jasne oczy. Utrata masy ciała, brak apetytu i apatia wymagają wizyty u weterynarza doświadczonego w leczeniu gadów.

Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy Czytaj więcej: Typowe choroby i objawy choroby Czytaj więcej: Zakup zwierząt: odchów, odłów i transport

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.